

Лілія Прокопенко

**Обов'язковий примірник документів
у зарубіжній практиці:
від контролю друку до збереження культурної спадщини**

Тематичний семінар

«Обов'язковий примірник: зарубіжний досвід та українські реалії»

Національна бібліотека України імені В. Вернадського

26 листопада 2025 р.

Обов'язковий примірник документів

“

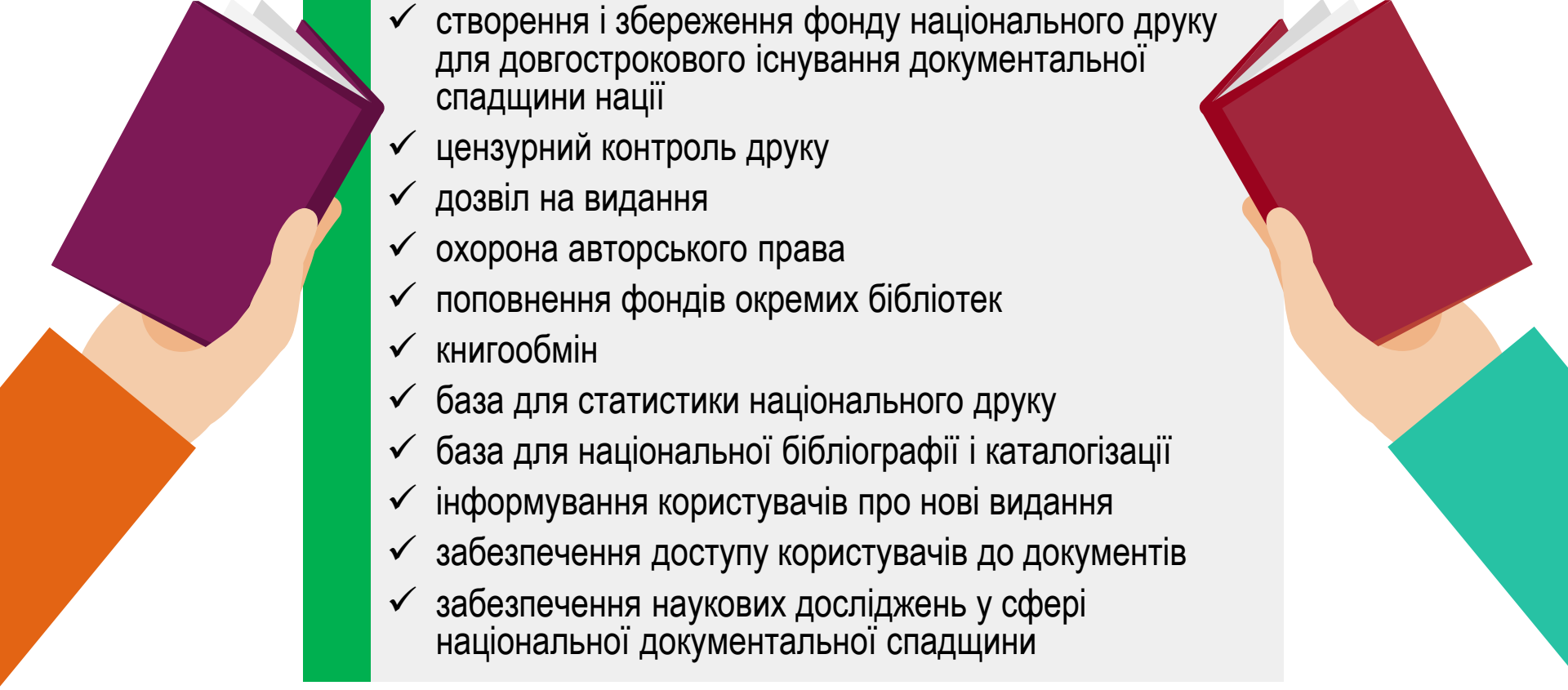
це встановлене законом зобов'язання, яке вимагає, щоб будь-яка організація, комерційна чи державна, а також будь-яка фізична особа, котрі видають будь-який вид документу у кількох примірниках, здали один або кілька примірників до визначеної національної установи

”

*Ж. Ларив'єр
«Рекомендації щодо законодавства про
обов'язковий примірник», 2000*

Завдання обов'язкового примірника документів

-
- ✓ створення і збереження фонду національного друку для довгострокового існування документальної спадщини нації
  - ✓ цензурний контроль друку
  - ✓ дозвіл на видання
  - ✓ охорона авторського права
  - ✓ поповнення фондів окремих бібліотек
  - ✓ книгообмін
  - ✓ база для статистики національного друку
  - ✓ база для національної бібліографії і каталогізації
  - ✓ інформування користувачів про нові видання
  - ✓ забезпечення доступу користувачів до документів
  - ✓ забезпечення наукових досліджень у сфері національної документальної спадщини

3 історії обов'язкового примірника документів

Франциск I

Указ Монпельє, 28 грудня 1537 р.

“ ...Передавати і збирати в нашої бібліотеці всі твори, які заслуговують бути прочитаними, які вже існують або будуть створені, укладені, доповнені або виправлені для того, щоб мати зібрання згаданих книг на випадок, якщо волею долі вони зникнуть з пам'яті людської або якось будуть відрізнитися від істинної і першої публікації ”

Джерело:
[https://uk.wikipedia.org/wiki/Франциск_I_\(король_Франції\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Франциск_I_(король_Франції))

3 історії обов'язкового примірника документів 16–18 ст.

1559 - Швейцарія

1594 - Бельгія

1610 – Велика Британія

1624 – Австрія

1661 – Швеція

1697 – Данія

1699 – Німеччина

1707 – Фінляндія

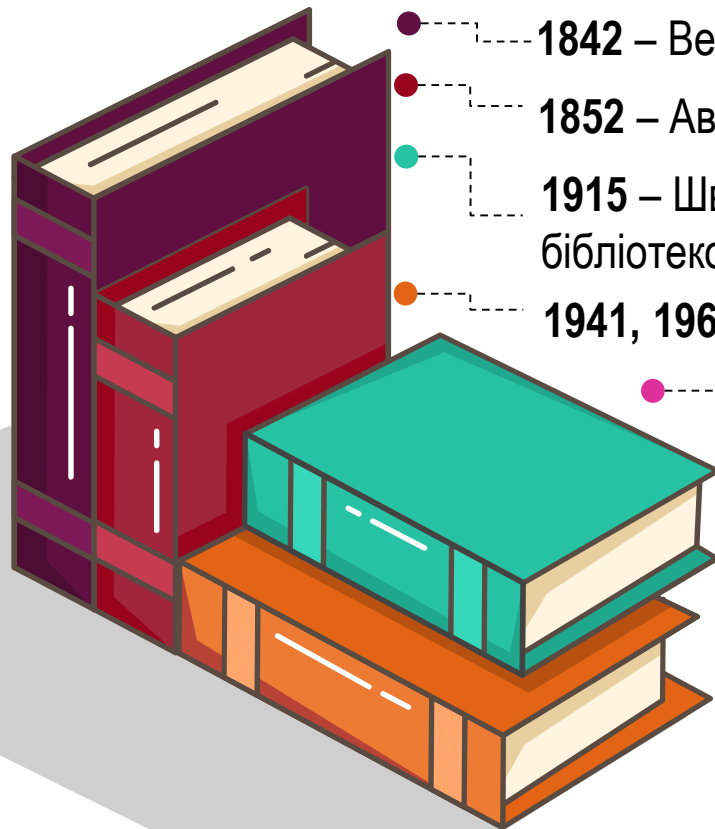
1716 – Іспанія

1780 – Польща

1781 – Чехія

3 історії обов'язкового примірника документів 19–20 ст.

1842 – Велика Британія – ОП охопив 67% видавничої продукції

1852 – Австро-Угорщина – розширено видовий склад ОП

1915 – Швейцарія – угода між видавництвами та Національною бібліотекою про добровільне надання ОП

1941, 1963, 1975, 1977 – Франція – розширено видовий склад ОП

Електронні видання стають об'єктом ОП:

1989–1990 – Норвегія

1992 – Франція

1994 – Швеція

1995 – Канада

1996 – Нідерланди

1997 – Данія, ПАР

2000 – Фінляндія, Японія

Міжнародні ініціативи щодо гармонізації принципів обов'язкового примірника документів

Міжнародний консультативний комітет з бібліографії, документації та термінології ЮНЕСКО

1961

Міжнародний конгрес з національної бібліографії ЮНЕСКО/ІФЛА (Франція)

1977

«Рекомендації щодо законодавства про обов'язковий примірник» Дж. Ланн (Канада) ЮНЕСКО

1981

1994-2019

Робоча група CENL/FEP з електронних публікацій

1998

Міжнародна конференція з національних бібліографічних служб ІФЛА/ЮНЕСКО (Данія)

2000

«Рекомендації щодо законодавства про обов'язковий примірник», Ж. Ларів'єр (Канада) ЮНЕСКО

2011

Заява ІФЛА про обов'язковий примірник

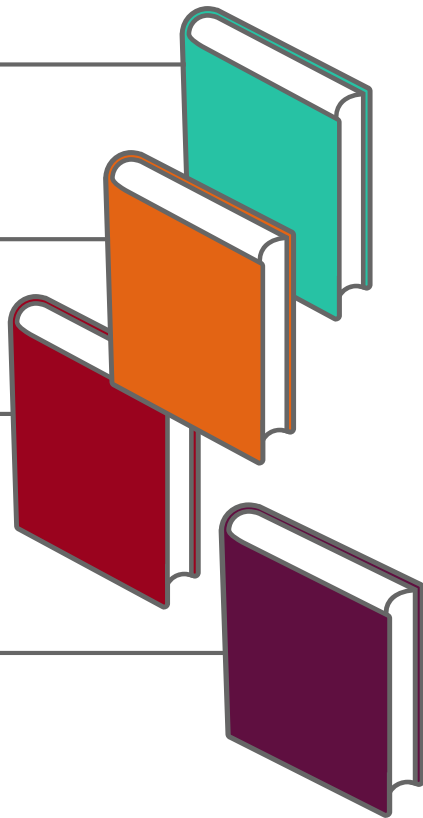
Система обов'язкового примірника

ДОКУМЕНТИ

ДЕПОНЕНТИ

ДЕПОЗИТАРІЇ

ЗАКОН

механізм доставляння, терміни та умови

відповідальність сторін

правила контролю, штрафи і санкції

використання і доступ

Законодавство про обов'язковий примірник

закони про ОП

Бельгія. Естонія. Ісландія, Іспанія
Норвегія, ПАР, Перу, Швеція

закони про авторське право

Австралія, Ірландія, Мексика,
США

закони про національну бібліотеку

Канада, Нігерія, Японія

угоди про добровільний ОП

Нідерланди, Швейцарія

закони про бібліотечну діяльність

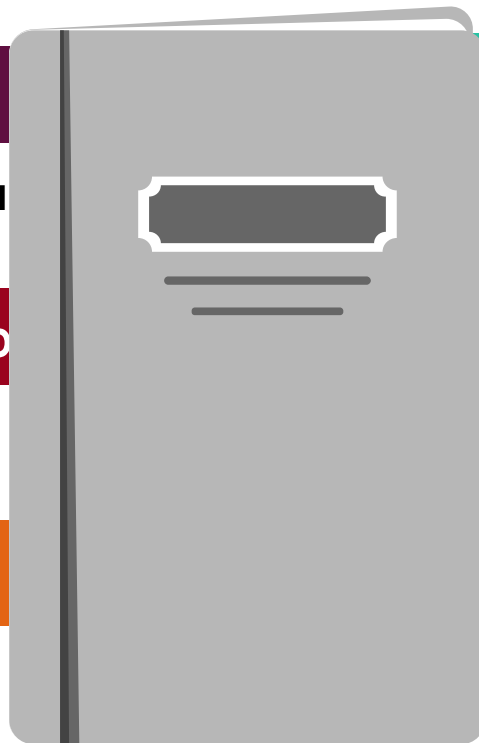
Боснія і Герцеговина, Мальта

закони про видавничу справу

Чорногорія

постанови, розпорядження

Угорщина, Хорватія, Чилі

Критерії відбору електронних публікацій для депонування

“

Національність електронної публікації повинна встановлюватися з використанням таких критеріїв (у порядку значущості):

- ✓ *географічне розташування, зазначене в публікації або в метаданих, що супроводжують її;*
- ✓ *місце розташування організації, яка є видавцем або виробником, якщо його можна встановити;*
  - ✓ *місце проживання автора, громадянство автора;*
  - ✓ *або основне розташування публікації в мережі*

”

*Дж. С. Маккензі Оуен, Дж. В. Д. Валле
Зі звіту, підготовленого у 1996 р. для Європейської комісії*

Об'єкт обов'язкового примірника

“ Перш ніж ухвалити рішення про те, які саме матеріали повинні підлягати обов'язковому примірнику, дуже важливо оцінити практичну доцільність таких рішень ”

Ж. Ларив'єр

«Рекомендації щодо законодавства про обов'язковий примірник», 2000

Електронні публікації як об'єкт обов'язкового примірника

“

Електронні публікації є найважливішим і невід'ємним компонентом документальної спадщини нації і тому мають бути внесені до угод про обов'язковий примірник, включаючи контент, створений та розповсюджуваний користувачами Інтернету.

...Цифрові технології також створюють нові проблеми, пов'язані з несанкціонованою зміною, копіюванням та розповсюдженням депонованих матеріалів. Видавці та бібліотекарі повинні працювати разом, щоб забезпечити задоволення законних потреб як користувачів, так і власників депонованих матеріалів у цьому мінливому середовищі

”

Заява ІФЛА про обов'язковий примірник

Схвалено Правлінням ІФЛА на засіданні у Гаазі, Нідерланди, 7 груд. 2011 р.

Робоча група з електронних публікацій CENL/FEP

2000 Заява про розроблення і запровадження норм і правил добровільного депонування електронних публікацій

2005 Заява про розроблення і запровадження схем добровільного депонування електронних публікацій

2012 Заява про впровадження (обов'язкових та добровільних) схем депонування недрукованих публікацій

Депоненти обов'язкового примірника документів

“

Обов'язок видавця та/або автора видання будь-якого виду – передати до призначеної національної установи один або кілька примірників матеріалів, які вони випустили або створили, у визначеній кількості примірників, необхідної для використання, є загальноприйнятим

”

*Ж. Ларив'єр
«Рекомендації щодо законодавства про
обов'язковий примірник», 2000*

Депозитарії обов'язкового примірника документів

Ісландія

Національна та університетська
бібліотека
Ісландський музей кіно

Швеція

Королівська бібліотека,
Національний кіноархів

Франція

Національна бібліотека Франції
Національний аудіовізуальний інститут
Національний центр кіно та мультиплікації
бібліотеки, уповноважені наказом міністра
культури

*Arthur Weidmann. La bibliothèque François-Mitterrand à Paris. 2022.
Джерело: https://en.wikipedia.org/wiki/Biblioth%C3%A8que_nationale_de_France*

Кількість примірників документів

“ Необхідна кількість примірників має бути обмежена мінімумом, що забезпечує прийнятний доступ сьогодні та довгострокову можливість доступу у майбутньому. Обов'язковий примірник не повинен використовуватися як механізм надання бібліотекам країни безкоштовних видань ”

*Заява ІФЛА про обов'язковий примірник
Схвалено Правлінням ІФЛА, Гаага, Нідерланди
7 груд. 2011 р.*

Кількість примірників документів (1)

Бельгія: 2 прим. (книги і брошури), 1 прим. (періодичні видання)

Боснія і Герцеговина: 10 прим.

Велика Британія: 1 прим. + 5 прим. за запитом

Естонія: 4 прим. друк. видань (якщо тираж > 50 прим.), 2 прим. видань шрифтом

Брайля, 2 прим. видань на інших фізичних носіях, крім друк., 1 прим. вебресурсу

Ізраїль: 2 прим. + 2 за запитом

Ісландія: 4 прим. (якщо тираж > 50 прим.), 12 прим. (якщо тираж < 50 прим.)

Мальта: 2 прим.

Нова Зеландія: 2 прим. видань у фізичному форматі, деякі видання – 1 прим.

Кількість примірників документів (2)

Норвегія: 3 прим., для деяких видів документів – до 7 прим.

ПАР: 5 прим. (якщо тираж > 100 прим.), 1 прим. (якщо тираж < 100 прим.)

Польща: 17 прим. (якщо тираж > 100 прим.), 2 прим. (якщо тираж < 100 прим.)

Португалія: 11 прим., є винятки

Румунія: 7 прим. (книги та брошури), 6 прим. (періодичні вид., навч. посіб. та аудіовізуальні матеріали), 3 прим. (ноти, картограф. видання), 1 прим. (дисертації)

Фінляндія: 6 прим., є винятки для різних видів видань

Хорватія: 9 прим., є винятки

Чорногорія: 5 прим.

Оперативність доставляння обов'язкового примірника

Бельгія: 15 роб. днів – для вітчизняних видань, 2 місяці – для зарубіжних

Болгарія: 2 тижні, для ОП софійських газет – у день виходу у світ, для провінційних газет – упродовж 3-х днів після виходу у світ

Велика Британія: 1 місяць – у Британську бібліотеку, в інші – за запитом

Естонія: 20 днів

Італія: 60 днів

Нова Зеландія: 20 днів

Південна Корея: 30 днів

Польща: 5 днів після завершення процесу виробництва видання – в Національну бібліотеку і 14 днів – в інші бібліотеки

Фінляндія: щоквартально; зарубіжні видання – 30 днів від дня імпорту, онлайн-матеріали – 60 днів від дня запити видавцю від Національної бібліотеки

Франція: у день публікації

Хорватія: 30 днів

Системи контролю та застосування штрафних санкцій

Бельгія

Адміністративний штраф – від €156 до €1500, у разі повторного порушення впродовж року – від €300 до €6000 євро

Боснія і
Герцеговина

Штраф від 1 тис. до 3 тис. марок

Естонія

Максимальний штраф – €1500

Італія

Штраф у розмірі трикратної вартості документа, у разі повторного порушення – у подвоєному розмірі

Перу

Штраф у розмірі від \$500 до \$5000

Обов'язковий примірник документів

“ Виглядає як парадокс, що закон, який з XVI ст. по XVIII ст. був переважно інструментом цензурного нагляду над видавничою діяльністю, сьогодні перетворився на інструмент підтримки свободи інформації ”

Дж. Вітієлло

Питання, будь ласка!

Обов'язковий примірник документів
у зарубіжній практиці:
від контролю друку до збереження культурної спадщини

Лілія Прокопенко

канд. іст. наук, доцент

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

prokopenko888888@gmail.com

+380662557067

